

П.Д. ГУЙВАН

Петро Дмитрович Гуйван, кандидат юридичних наук, докторант Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений юрист України

ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ: ПРАВО ЧИ ОБОВ'ЯЗОК СУДУ

Належне юридичне регулювання діяльності учасників приватноправових відносин у часі є досить важливим елементом дієвості та ефективності національної правової системи. Це стосується не тільки регулятивного механізму, що забезпечує порядок своєчасного здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, а й часового регламентування захисту прав та інтересів в разі їх порушення чи оспорювання в межах здійснення охоронних відносин. Дані питання стосовно тривалості здійснення як регулятивного, так і охоронного зобов'язання є дуже суттєвим, адже належна поведінка учасників відносин гарантує стабільність суспільних взаємин і у такий спосіб забезпечує досягнення соціального інтересу.

Проблематика, пов'язана з темпоральними питаннями реалізації охоронно-правових повноважень в частині захисту порушеного матеріального права, здавна перебувала під підвищеною увагою юридичної науки. Особливо це стосується порядку судового захисту та тривалості відповідної можливості правоволодільця. Адже не встановлення конкретних часових критеріїв у даному аспекті неминуче тягне правову невизначеність практичного застосування законодавчих приписів, що означає порушення європейського цивілізаційного принципу верховенства права. Тож, аби унормувати та надати сталості механізму опосередкування вказаних відносин, у будь-якому законодавстві містяться спеціальні правила, що дозволяють скорегувати формальний і фактичний аспекти цієї правової визначеності, запровадивши строки позовної давності та правила щодо їх обчислення та застосування. З формальної позиції, якщо боржник не виконав зобов'язання, то кредитор може звернутися до суду і вимагати належного. Отже, хоча, на перший погляд, відсутні юридичні аргументи для того, щоб обмежити це право кредитора будь-якими строками, однак підстава давності полягає в тому, що суспільство потребує міцного порядку, і будь-яка невизначеність відносин здатна похитнути набуті права, і це викликає суспільний протест¹.

Відтак, право особи на судовий захист та часові характеристики його здійснення закріплені в актах цивільного законодавства. Проте закон не лише декларує вказане право, а й надає додаткові юридичні гарантії його здійснення. До матеріально-правових гарантій слід віднести те, що право на захист не погашається із впливом позовної давності, якщо це відбулося за поважних причин (ч. 5 ст. 267 ЦКУ), вимоги щодо захисту порушеного права розглядаються судом незалежно від впливу давнісного строку (ч. 2 ст. 267 ЦКУ)². Разом із тим, якщо учасник процесу заявить про пропуск позивачем позовної давності і суд дійсно у цьому переконається, даний факт є спеціальною підставою для відмови у позові. Виносячи подібне рішення, правозастосовний орган де-факто визнає наявність у позивача суб'єктивного права, за захистом якого він звертається, факт його порушення саме відповідачем (інакше позовна давність взагалі ніколи б не почалася та відповідно не могла скінчитися), але за приписом матеріального закону з огляду на вплив строку, упродовж якого потерпілий мав звернутися до юрисдикційного органу, аби отримати судовий захист, у задоволенні позову відмовляється.

Отже, з матеріально-правової точки зору навіть дійсно порушене право носія не може бути захищене шляхом застосування державного примусу, якщо особа пропустила строк на пред'явлення позову. Звісно, упродовж свого перебігу позовна давність може зупинитися або перериватися за наявності нормативно встановлених для цього обставин, і це впливає на її загальну тривалість від початкового до кінцевого терміну шляхом подовження. Це має враховуватися правозастосовним органом при розгляді спору з урахуванням тих юридично значимих наслідків, котрі реально настають в результаті їхнього впливу. Але у разі, коли суд встановить, що давність переривалася чи зупинялася, він мусить перерахувати тривалість позовної давності, і якщо позов пред'явлено в межах часу до її закінчення, захистити право особи у разі його порушення, бо позов вважатиметься поданим своєчасно.

Інша річ, коли жодні об'єктивні обставини, що зумовили пропуск правоволодільцем давнісного строку, не підпадають під характеристики, обумовлені законом як підстави для зупинення чи переривання давності. Дійсно, іноді трапляються вагомні обставини, які не входять до вказаних переліків, але суттєво впливають на можливість позивача звернутися до суду. За таких обставин, здавалося б, у разі пред'явлення іншою стороною у справі заяви про пропуск давності, у суду немає іншої опції поведінки, як, застосувавши позовну давність, відмовити позивачеві в позові. Однак, задля реалізації основоположних засад справедливого судочинства, все ж правозастосовний орган наділений повноваженнями за наявності поважних причин пропуску давнісного строку здійснити судовий захист порушеного суб'єктивного матеріального права навіть тоді,

коли позов пред'явлено поза межами позовної давності, не зважаючи на заяву відповідача про пропуск строку. Подібна дія дістала в доктрині назву «відновлення позовної давності», попри те, що за своєю сутністю вона, звичайно, не є такою.

У правовій науці питання про підставність та ефективність, суб'єктивні ознаки та наслідки відновлення позовної давності мають тривалу традицію дослідження. Достатньо згадати праці таких вчених, як І.Є. Енгельман, О.С. Йоффе, М.І. Брагінський, А.А. Добровольський, М.Я. Кириллова, Б.Б. Черепакін. Із сучасних дослідників необхідно відмітити К.Ю. Лебедеву, В.І. Цікала, Л.Г. Вострикову та інших. Разом із тим єдиної концепції щодо правового забезпечення визначеності наразі в даній царині не напрацьовано. Усі дослідники у якості негативного явища, що супроводжує процес судового відновлення позовної давності, одноголосно вказують нічим не обмежений суб'єктивізм при прийнятті відповідного рішення. Дійсно, у даному аспекті правозастосовної діяльності, як ніде, яскраво проявляється необмеженість суддівської дискреції. Між тим, і вітчизняне законодавство, і, найголовніше, європейські правові інституції, неодноразово наголошували, що справедливим і чесним буде лише той закон, який, допускаючи можливість суддівського розсуду, все ж чітко окреслює його межі³. Отже, наукове дослідження існуючих концепцій в даній сфері та на їхній основі вироблення конкретних способів правової регламентації є **метою** даної праці.

Як уже зазначалося, відновлення позовної давності фактично означає не встановлення нового строку для пред'явлення позову, а відновлення права на судовий захист після закінчення часу його існування. Отже, йдеться про відновлення можливості для примусової реалізації за допомогою юрисдикційного органу охоронно-правового повноваження. Тож маємо враховувати, що термін «відновлення позовної давності» стосується виключно можливості судового захисту порушеного цивільного права поза межами строку, встановленого законом для пред'явлення позову. Логічно припустити, що відновитися може лише той строк, який вже закінчився. Отже, суд констатує факт, що позовна давність за даним зверненням спливла, але в зв'язку з поважністю її пропуску позивачем його право підлягає захисту.

Вирішення питання про можливість відновлення давності за чинним законодавством розглядається судом, як і будь-які інші варіанти застосування давнісного строку, тільки тоді, коли сторона у справі заявить про це під час процесу. Якщо від сторони надійшла заява про застосування позовної давності, то лише тоді суд може витребувати від учасників всі необхідні докази, які можуть мати значення для з'ясування даного питання, у тому числі й ті, що стосуються призупинення або переривання давнісного строку чи його відновлення. Коли при розгляді наявних у справі матеріалів буде встановлено існування обставин, які тягнуть вказані наслідки, правозастосовний орган мусить застосувати відповідне правило вже за власною ініціативою, навіть якщо про це не заявляє позивач. Важливо лише, щоб був дотриманий закладений у основу правової норми принцип про необхідність захисту порушеного права у разі пропуску позовної давності з поважних причин. Відтак, таким, що не ґрунтується на законодавстві України, слід вважати текст судового рішення на кшталт «суд не поновлює позовну давність для захисту порушеного цивільного права в зв'язку з відсутністю клопотання про це позивача», так як законодавство не пов'язує необхідність захисту права після збігу позовної давності з наявністю відповідної заяви.

Власне, сама доцільність існування правила про застосування позовної давності судом лише за заявою сторони у спорі наразі у цивілістиці викликає досить серйозні суперечки. Зокрема, автор цієї праці вельми критично ставиться до даної новели Цивільного кодексу⁴. Водночас прихильниками коментованого правила прийнято теоретично обґрунтовувати його необхідністю реалізації цивільно-правового принципу диспозитивності, котрий закріплює за учасниками відносин можливість самостійного розпорядження своїми правами чи обов'язками⁵. Насправді, тут йдеться зовсім не про диспозитивність як одну із засад набуття та здійснення прав (бо примусовий захист порушеного права є далєбі не обов'язковою процедурою врегулювання спорів), а про судове з'ясування обсягу цих прав та кореспондуючих їм обов'язків. Негатив саме такого правового підходу полягає передовсім у тому, що після закінчення позовної давності і до заяви відповідача правоволоділець не усвідомлює належність собі права на позов. І то може тривати роками і навіть вічно, позаяк позов взагалі не буде пред'явлений. Відтак, попри задекларовану нашою державою спрямованість правового регулювання, у тому числі і в сфері часових проявів судового захисту, на усунення правової невизначеності у правовідносинах, використання правила ч. 3 ст. 267 ЦКУ спрямоване на досягнення абсолютно протилежного результату. Отже, не послідовною виглядає позиція законодавця, яка проявляється в конкретних вердиктах правозастосовних органів, згідно з якою, з одного боку, досить жорстко регламентується можливість суду щодо захисту порушеного права після спливу давнісного строку (відновлення позовної давності), а, з іншого, – законодавчо усувається значення позовного строку як регулятора часу існування матеріального права на позов і таким чином санкціонується тривала невизначеність зазначеного права.

Також для обґрунтування коментованого законодавчого правила ч. 3 ст. 267 ЦКУ не підходить висловлена в літературі думка, що воно дає змогу відповідачу отримати судовий захист у зв'язку з безпідставністю вимог, а не спливом давності, бо з метою досягнення такого результату він може не заявляти про очевидний сплив позовної давності⁶. Хибність такого припущення стає очевидною, як тільки ми починаємо глибше оцінювати сутність розглядуваного питання. По-перше, вирішуючи цивільно-правовий спір, юрисдикційний орган, навіть встановивши, що давнісний строк сплив, має дослідити підставність та обґрунтованість пред'явлених вимог. Дійшовши висновку, що права на позов у позивача не було, суд відмовляє останньому саме з цієї підстави, а не в зв'язку з пропуском давності. По-друге, відмова у задоволенні позову з урахуванням наведених обставин якраз унеможливує пропущення давнісного строку. Адже, якщо у кредитора було

відсутнє позовне домагання (суб'єктивне право йому не належало або воно не було порушене боржником тощо), то позовна давність взагалі не починала свого перебігу, що виключає, звичайно, її закінчення.

Для прийняття рішення про надання особі можливості судового захисту у разі пропуску нею давнісного строку вона мусить переконати правозастосовний орган у поважності причин такого пропуску. Очевидно, що обставини, які суд може визнати поважними підставами для відновлення пропущеного строку давності, не можуть збігатися з обставинами, що тягнуть зупинення давнісного перебігу. Інакше важко було б пояснити, чому з одних і тих же підстав настають зовсім різні за змістом наслідки. Тож, скажімо, поважність несвоечасності пред'явлення позову в умовах непереборної сили виключає можливість поновлення давнісного строку. Натомість поважними можуть вважатися інші темпоральні явища, з урахуванням реальності їхнього впливу на неможливість здійснення домагання. Маємо при цьому зазначити, що різниця між факторами, які тягнуть зупинення давнісного перебігу, та тими, котрі призводять до відновлення давності, не лише в законодавчому закріпленні однієї частини зовні схожих явищ на відміну від іншої. Варто звернути увагу, що підставами зупинення перебігу є обставини, які завжди не залежать від учасників правовідношення, і суд лиш оцінює відповідні докази в обґрунтування даної обставини, а не саму обставину. Навпаки, відновлення давності переважно відбувається за наявності чинників, тісно пов'язаних з особистістю позивача, і в такому випадку суду належить повноваження дати оцінку підставності наведених фактів. Відтак, не є аргументованими пропозиції вважати, наприклад, форс-мажором тяжку хворобу кредитора. Така обставина може слугувати лише правовою підставою для відновлення позовної давності. Але суд обов'язково мусить враховувати взаємозв'язок між даним фактором та завадою його реалізації матеріального права на позов. Наприклад, коли тривала хвороба позивача продовжувалася перед закінченням позовної давності, то може трактуватися суддею як вагома обставина, яка перешкождала фізичній реалізації права на позов. Тоді як хвороба позивача на початку перебігу позовної давності хоча і перешкождала йому звернутися за захистом до суду, проте залишок давнісного строку давав можливість ефективно здійснити судовий захист свого права в подальшому. Тож дана причина не може кваліфікуватися, як поважна.

При аналізі обставин, що потягли пропуск позовної давності, правозастосовний орган має з'ясувати, що вони об'єктивно перешкождали пред'явленню позову, уповноважена особа була не в змозі їм запобігти та їх усунути, хоча вчинила всі необхідні для цього дії. Коли ж позивач доказів щодо поважності причин пропуску давнісного строку не надав, відновлення давності не відбудеться. Суд, звичайно повинен всебічно оцінити наявні в справі матеріали, і відновити давність, пропущену за поважних обставин. Однак, для встановлення цього факту він повинен аналізувати лише надані сторонами докази, а не здійснювати додаткове їх збирання.

Свого часу дослідник даного питання А. Добровольський висловив концептуальне твердження, що розгляд матеріально-правового спору суд має проводити тільки після вирішення питання про відновлення позовної давності, яке, в свою чергу, має розглядатися в окремому провадженні⁷. Навряд чи можна підтримати подібну теоретичну побудову, та і національне законодавство даним шляхом не пішло. Питання про відновлення позовної давності повинне вирішуватися не окремо, а разом із розглядом матеріально-правових вимог. Суд для вирішення питання про відновлення давнісного строку має з'ясувати природу існуючих між сторонами відносин, зміст матеріально-правової вимоги, встановити початковий термін перебігу позовної давності, нарешті, оцінити обставини, що пов'язані з пропуском позовної давності.

Судове відновлення позовної давності дозволяє носієві порушеного суб'єктивного матеріального права отримати його захист шляхом застосування до порушника заходів державного примусу. Але цим не вичерпується значення вказаного цивільно-правового правила. Захист судом суб'єктивного цивільного права особи за межами позовної давності все ж не є абсолютно рівнозначним захисту, у разі своєчасного пред'явлення позовного домагання. Це стосується, передовсім, можливості розпорядження носія своїм охоронним правом. Виключається переуступка встановленого та захищеного в судовому порядку цивільного права іншій особі, оскільки вона не є процесуальним правонаступником позивача на етапі виконання судового рішення і стосовно набутого нею за таких обставин права на примусове виконання.

Повторимо, що основним чинником, що взагалі уможлиблює відновлення давності, є судове визнання підстав пропуску матеріального строку на пред'явлення позову поважними. Чинне законодавство не дає відповіді на питання: що слід вважати поважною причиною пропуску позовної давності? Це, певною мірою, зрозуміло. Адже, виходячи із специфіки умов існування кожного конкретного суб'єкта, деякі обставини для одних осіб можуть виявитися поважними, а для інших – ті ж обставини не набудуть такого значення. Отже, питання щодо поважності причин пропуску строку для захисту свого права знаходиться в компетенції суддів. Саме вони оцінюють поважність вказаних обставин, і лише після цього вони набувають практичного значення. Такі повноваження не є новими для правозастосовних органів, чинний Цивільний кодекс тільки відтворив норму, яка існувала раніше. Разом з тим, оскільки закон не визначає переліку поважних для відновлення давнісного строку обставин, залишаються побоювання, що без нормативного визначення відповідних критеріїв є досить широка можливість для судових помилок чи зловживань в даному питанні. До речі, вказана проблема суб'єктивізму характерна не тільки для практики відновлення позовної давності, а й для поновлення деяких процесуальних строків.

Тож виникає питання якимось чином унормувати межі суддівського розсуду, аби хоча б визначити ориєнтовні межі дискреційних повноважень у площині можливостей відновлення позовної давності. Коментуючи досить популярну в публіцистиці тезу про нормативне встановлення виключного переліку поважних підстав для відновлення строку, слід визнати, що, звісно, теоретично можна піти шляхом максимального визна-

чення переліку поважних причин та періоду впливу їх на пропуск давності. Але враховуючи соціальне навантаження подібних правил та практичну необхідність застосування при їхньому застосуванні суддівського розсуду, це навряд чи вдасться зробити, та навіть і непотрібно. Достатньо обмежитися примірним переліком і чітко напрацювати певні критерії при узагальненні судової практики. Що ж стосується темпоральних характеристик поважності подібних обставин, то їх правову регламентацію можна і необхідно зробити. На наше переконання, вплив поважної причини на пропуск позовної давності має визнаватися суттєвим лише тоді, якщо вона мала місце протягом останніх двох місяців перебігу. Якщо ж упродовж даного періоду поданню позову нічого не перешкоджало, необхідно залишати без задоволення клопотання про відновлення строку. Практика свідчить, що такого періоду цілком достатньо для підготовки та пред'явлення позову.

Цивільне законодавство багатьох країн рухається по шляху обмеження підстав для відновлення давності. І хоча українське законодавство поки що таких обмежень не містить, їх введення, на нашу думку, вже є нагальною потребою. Про це свідчить досить довільне трактування судами поважності підстав для відновлення можливості захисту порушеного права та впливу цих підстав на пропуск встановленого строку. Водночас, вводячи зазначені обмеження, можна позбавити правового захисту суб'єктивні права за наявності дійсно поважних причин, які, однак, залишилися поза межами встановлених законодавством критеріїв. Відновлення позовної давності має розглядатися судом як винятковий захід. Українське законодавство не ставить можливість такого відновлення в залежність від суб'єктного складу учасників судового розгляду спору. Натомість у багатьох зарубіжних країнах не існує правила, згідно з яким суд може відновити давнісний строк при поважності причин його пропуску учасником комерційного обігу. Інакше кажучи, не підлягають задоволенню клопотання юридичних осіб та громадян-підприємців про відновлення пропущеного строку для захисту порушеного права. Вважаємо такий підхід недемократичним та неприйнятним для запровадження у національній правовій системі. По-перше, такий підхід ставить у нерівне положення різних учасників цивільних відносин, хоча за визначенням їх правоздатність є однаковою. По-друге, коло дійсно поважних підстав для відновлення строку, навіть за умови очевидної необхідності їх певної регламентації, значно ширше, ніж причини, пов'язані з особистістю кредитора.

До нових чинників зарубіжного цивільного права слід також віднести спроби встановлення певних критеріїв поважності обставин пропуску позовної давності та визначення меж періоду, в яких вона може впливати на такий пропуск. Так, російський ЦК наголошує на поважності причин пропуску позовної давності, пов'язаних з особою позивача (тяжка хвороба, знаходження в безпорадному стані тощо). Позовна давність відновлюється судом за поважності підстав її пропуску, лише якщо вони мали місце в останні шість місяців строку давності, а якщо цей строк дорівнює шести місяцям чи менше – протягом строку давності (ст. 205 ЦК РФ). Звісно, такі нормативні рамки встановлюють окремі обмеження для довільного визначення правозастосовним органом причин пропуску давності та їх вплив на пропуск. Але вони не встановлюють чітких критеріїв для відновлення позовної давності та й не можуть цього зробити з огляду на різноманітність та суб'єктивність факторів зовнішнього впливу на здатність особи захистити своє право.

Відтак, у досліджуваній царині слід напрацювати єдину концепцію і більш широко застосувати її до всіх подібних відносин, що допоможе на правовому рівні вирішити багато проблем. Скажімо, певної визначеності набудуть окремі ситуації, які донедавна віддавалися на розсуд правозастосовним органам, оскільки новітнє цивільне законодавство не внесло конкретики в ці відносини. Йдеться про можливість, іноді навіть необхідність захисту порушеного права після спливу позовної давності. Оскільки підстави для зупинення та переривання давності чітко встановлені законом і не можуть тлумачитися розширено, в інших випадках, коли пропуск строку для звернення до суду відбувся за поважних причин, у органу, що розглядає спір, залишається єдина можливість захистити порушене право, відновивши позовну давність. Та тут, як вже вказувалося, існує проблема. З одного боку, нагальною потребою є обмеження підстав для відновлення давності, з другого, – вводячи їх, можна позбавити правового захисту суб'єктивні права за наявності дійсно поважних причин, які, однак, залишилися поза межами встановлених законодавством критеріїв.

З викладеного можемо зробити певні висновки. Досить логічним виглядає обмеження суддівської дискреції щодо визнання поважності причин пропуску позовної давності в темпоральній її оцінці. Так, слід нормативно визначити проміжок часу до закінчення позовної давності, упродовж якого поважна причина приводить до відновлення строку. Якщо від часу припинення дії реальної обставини, що перешкоджала особі реалізувати своє матеріальне право на позов, пройшов достатній проміжок часу, у відновленні позовної давності має бути відмовлено. Який же час слід визнати достатнім за таких обставин? Вбачається, що це має бути період, протягом якого особа реально могла б підготувати, обґрунтувати та пред'явити позовну заяву. На нашу думку, таким строком мають бути останні два місяці до закінчення позовної давності. Відтак, якщо протягом останніх двох місяців давнісного строку не існувало поважних обставин, що перешкоджали пред'явленню позову, цей строк відновлюватися не повинен. Практика підтверджує, що позов будь-якої складності за подібний період може бути підготовлений та пред'явлений. Важливо тільки встановити, *що обставина, яка спричинила пропуск позовної давності, не тільки відбулася не більше, ніж за два місяці до закінчення строку, а й стала відома кредитору протягом цього періоду*. Останнє важливо для випадків, коли поважна причина не пов'язана з особистістю кредитора: це можуть бути дії третіх осіб (обман, незаконність угод тощо) та інші обставини, невідомі йому своєчасно.

¹ Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. 10-е изд. / Г. Ф. Шершеневич. – М., 1911. – С. 181.

² Кожухарь А.Н. Право на судебную защиту в исковом производстве / А.Н. Кожухарь; под ред. Е.Г. Мартынчика. – Кишинев: Штиинца, 1989. – С. 35–36.

³ Рішення ЄСПЛ від 26 жовтня 2000 року у справі «Hasan and Chaush v. Bulgaria», заява № 30985/96 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.lawmix.ru/abrolaw/8137?page=4>

⁴ Гуйван П.Д. Позовна давність: монографія / П.Д. Гуйван. – Х. : Право. 2012. – С. 343–347.

⁵ Кравчук В.М. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – К. : Істина, 2006. – С. 114–115; Цікало В. Імперативність та диспозитивність при застосуванні правових наслідків закінчення строку позовної давності / В. Цікало // Право України. – 2001. – № 11. – С. 96.

⁶ Толстой Ю.К. Исковая давность / Ю.К. Толстой // Правоведение. – 1992. – № 4. – С. 65.

⁷ Добровольский А.А. Исковая форма защиты права / А.А. Добровольский. – М.: Из-во МГУ, 1965. – С. 147.

Резюме

Гуйван П.Д. Відновлення позовної давності: право чи обов'язок суду.

Робота присвячена науковому дослідженню факторів, які впливають на відновлення позовної давності. Встановлено реальний зміст даного судового повноваження, який означає можливість надання носієві порушеного права юрисдикційного захисту після спливу давнісного строку. Визначено особливості застосування суддівського розсуду при оцінці поважності таких обставин та їхньому впливові на неможливість своєчасного пред'явлення позовного домагання. Надані рекомендації для детермінації відповідних дискреційних повноважень.

Ключові слова: відновлення позовної давності, поважність причин, дискреція.

Резюме

Гуйван П.Д. Восстановление исковой давности: право или обязанность суда.

Работа посвящена научному исследованию факторов, влияющих на восстановление исковой давности. Установлено содержание данного судебного полномочия, что означает возможность предоставления носителю нарушенного права юрисдикционную защиту по истечении давностного срока. Определены особенности применения судейского усмотрения при оценке важности таких обстоятельств и их влияния на невозможность своевременного предъявления искового притязания. Даны конкретные рекомендации для детерминации соответствующих дискреционных полномочий.

Ключевые слова: восстановление исковой давности, уважительность причин, дискреция.

Summary

Guyvan P. Restoring statute of limitations: the right or duty of the court.

The work is devoted to the scientific study of factors affecting the restoration of limitation. The content of this judicial authority is established, which means the possibility of providing the carrier with the violated right of jurisdictional protection after the expiration of the limitation period. The features of the judicial discretion in assessing the importance of such circumstances and their impact on the impossibility of the timely presentation of the claim are determined. Concrete recommendations are given for the determination of the relevant discretionary powers.

Key words: restoration of limitation of actions, respectfulness of reasons, discretion.

УДК 347. 965-057.87

О.О. ДЕРІЙ

Олена Олександрівна Дерій, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАЖУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОЕКТІВ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

В умовах судово-правової реформи, яка триває в Україні протягом останніх кількох років, удосконалення потребують організація та діяльність адвокатури загалом та окремі аспекти статусу адвоката зокрема. З урахуванням важливої ролі адвокатури у суспільстві актуальності набуває переосмислення окремих елементів порядку набуття статусу адвоката, одним із яких є стажування.

Проблема визначення сутності стажування, як умови набуття статусу адвоката, була предметом досліджень ряду науковців. Серед учених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці Н.М. Бакаєвої, Т.В. Варфоломеєвої, Л.П. Ізвітової, В.В. Заборовського, І.І. Задой, М.С. Косенко, Д.В. Кухнюка, М.А. Погорецького, В.О. Попелюшко, С.Ф. Сафулько, Д.П. Фіюлевського, С.Я. Фурси, О.Г. Яновської та ін. Однак необхідність всебічного аналізу новітніх законодавчих змін актуалізує дослід-